

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2026-352-80>

УДК: 338.439:339.137.2:658.562(477)

JEL classification: Q13, L15, F14

ПОЛЯКОВА Євгенія

ВНЗ «Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка»

<https://orcid.org/0000-0002-7032-9421>

ОЦІНКА ВПЛИВУ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА НА ЇЇ ЦІНОВУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ НА ВНУТРІШНЬОМУ ТА ЗОВНІШНЬОМУ РИНКАХ

Стаття присвячена комплексному аналізу впливу якісних характеристик агропромислової продукції на її цінову конкурентоспроможність на внутрішньому та зовнішньому ринках в умовах воєнного та поствоєнного періодів (2024–2025 рр.). У роботі обґрунтовано, що глобальна агропродовольча система перейшла до моделі, де якість, безпечність та простежуваність походження є ключовими детермінантами ринкового успіху. Встановлено, що для України агросектор залишається стратегічним фундаментом економіки, забезпечивши за підсумками 2025 року близько 22,5 млрд дол. експортної виручки (56,1% усіх валютних надходжень). Проаналізовано методіку розрахунку інтегрального показника конкурентоспроможності, який для українських підприємств у 2024 році коливався в межах 0,85–1,1. Виявлено, що висока якість сировини часто нівелюється надмірними логістичними витратами та «ціновим розривом» (дисконт до 20–30% порівняно зі світовими цінами). Особливу увагу приділено економічній ефективності міжнародної сертифікації (зокрема GLOBALG.A.P. IFA v6), впровадження якої дозволяє виробникам отримати цінову премію у розмірі 15–25%, що є критичним в умовах стрімкого зростання собівартості виробництва. Зокрема, у 2025 році зафіксовано «ножиці цін» через здорожчання добрив на 30%, ЗЗР на 22% та насіння на 15%.

У статті ідентифіковано стратегічні цілі розвитку галузі на 2026 рік, серед яких: перехід до моделі AgTech 2.0 (автоматизація та AI для подолання дефіциту кадрів), масштабування «зеленої» переробки та біоенергетики, а також повна цифрова інтеграція в логістичні коридори ЄС. Доведено, що збільшення частки продукції з високою доданою вартістю в експорті до 20%+ та розвиток глибокої переробки є єдиним шляхом до забезпечення макроекономічної стійкості держави.

Ключові слова: агропромисловий комплекс, цінова конкурентоспроможність, якість продукції, експорт, сертифікація, GLOBALG.A.P., AgTech 2.0, логістичні витрати, додана вартість.

POLIAKOVA Yevheniia

“Mykolaiv Polytechnic International University of Technology”

ASSESSING THE IMPACT OF AGRICULTURAL PRODUCT QUALITY ON ITS PRICE COMPETITIVENESS IN DOMESTIC AND FOREIGN MARKETS

The article provides a comprehensive analysis of the impact of quality characteristics of agro-industrial products on their price competitiveness in domestic and foreign markets during the war and post-war periods (2024–2025). The study substantiates that the global agri-food system has shifted toward a model where quality, safety, and traceability of origin are the key determinants of market success. It is established that, for Ukraine, the agricultural sector remains a strategic foundation of the economy, providing approximately \$ 22.5 billion in export revenue (56.1% of all foreign exchange inflows) by the end of 2025.

The methodology for calculating the integral indicator of competitiveness is analyzed, which for Ukrainian enterprises in 2024 fluctuated between 0,85 and 1,1. It was found that the high quality of raw materials is often offset by excessive logistics costs and a "price gap" (a discount of up to 20–30% compared to world prices). Attention is paid to the economic efficiency of international certification (specifically GLOBALG.A.P. IFA v6), the implementation of which allows producers to obtain a price premium of 15–25%, which is critical amidst a rapid increase in production costs. Specifically, in 2025, a "price-cost squeeze" was recorded due to increases of 30% in fertilizer prices, 22% in crop protection products, and 15% in seeds.

The article identifies strategic goals for the industry's development by 2026, including the transition to the AgTech 2.0 model (automation and AI to address labor shortages), the scaling of "green" processing and bioenergy, and full digital integration into EU logistics corridors. It is proven that increasing the share of high-value-added products in exports to 20%+ and developing deep processing are the only ways to ensure the state's macroeconomic stability.

Keywords: agro-industrial complex, price competitiveness, product quality, export, certification, GLOBALG.A.P., AgTech 2.0, logistics costs, value added.

Стаття надійшла до редакції / Received 23.02.2026

Прийнята до друку / Accepted 16.03.2026

Опубліковано / Published 31.03.2026

This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons CC-BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

© Полякова Євгенія

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Глобальна агропродовольча система перебуває у фазі фундаментальної трансформації, де традиційні моделі конкуренції, засновані виключно на ціні та обсягах, поступаються місцем стратегіям, орієнтованим на якість, безпечність та простежуваність походження. Перехід від кількісного нарощування виробництва до якісно-орієнтованих систем є не просто трендом, а критичною необхідністю для забезпечення економічної стійкості аграрних підприємств у всьому світі. В умовах зростаючої глобальної нестабільності, кліматичних

змін та волатильності цін, саме якісні параметри продукції стають основним інструментом диференціації на ринку та формування преміального ціноутворення.

Для України агропромисловий комплекс залишається стратегічним фундаментом економіки, забезпечуючи понад 40 % валютних надходжень та близько 10% валового внутрішнього продукту станом на кінець 2024 року. Проте повномасштабна війна спричинила глибокі структурні деформації: близько 12 % сільськогосподарських угідь залишаються недоступними, логістичні ланцюги зазнали значних руйнувань, а витрати на виробництво та транспортування суттєво зросли. У таких умовах підтримка цінової конкурентоспроможності лише за рахунок економії на масштабах стає неможливою. Вітчизняні виробники змушені шукати нові шляхи підвищення рентабельності через покращення якісних характеристик продукції, що дозволяє виходити на високомаржинальні сегменти зовнішніх ринків, зокрема Європейського Союзу.

Цінова конкурентоспроможність агропродукції визначається не лише її кінцевою ціною реалізації, а й співвідношенням цієї ціни до корисності та якості, яку отримує споживач. Сучасні дослідження підтверджують, що «преміальне ціноутворення за преміальну якість» є дієвим механізмом підвищення доходів фермерів та стимулювання сталого розвитку сільських територій. Проте реалізація цього потенціалу стримується низкою бар'єрів, серед яких інформаційна асиметрія, дисбаланс попиту та пропозиції, а також невідповідність внутрішніх стандартів якості міжнародним вимогам. Оцінка впливу якості на цінову конкурентоспроможність потребує глибокого аналізу ринкових механізмів, споживчої поведінки та інституційного середовища, що особливо актуально коли аграрний сектор входить у новий цикл планування та адаптації до вимог світового ринку.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідження взаємозв'язку якості продукції та конкурентоспроможності має тривалу історію в українській та світовій економічній науці. Вагомий внесок у розробку теоретико-методологічних засад конкурентоспроможності аграрного сектору зробив В. Я. Месель-Веселяк. У своїх працях [1] автор фокусується на детермінантах глобального поступу аграрної галузі, обґрунтовуючи роль державного регулювання та інновацій як ключових чинників підвищення ефективності виробництва. Його дослідження підкреслюють, що конкурентоспроможність є комплексною категорією, яка вимагає постійного моніторингу через систему статистичних та економічних індикаторів.

Інституціональний вимір забезпечення якості та її роль у формуванні експортного потенціалу детально висвітлено у працях академіка П. Т. Саблука [2, 3]. Він розглядає якість не просто як сукупність фізичних властивостей продукту, а як інструмент створення доданої вартості, що дозволяє національній економіці інтегруватися у глобальні ланцюги створення цінності на вигідних умовах. П. Т. Саблук наголошує на важливості сертифікації та стандартизації як «перепустки» на зовнішні ринки, де довіра споживача є конвертованою у вищу ціну.

Економічні аспекти ціноутворення та стимулювання якості є предметом глибокого аналізу О. М. Шпичака [4]. Його праці присвячені формуванню цінових механізмів в АПК, де ціна виступає прямим сигналом для виробника щодо необхідності інвестування в якість. Шпичак О. М. обґрунтовує концепцію «економіки якості», згідно з якою витрати на впровадження систем контролю (наприклад, HACCP чи ISO) повинні компенсуватися через преміальні надбавки, що потребує прозорої системи оцінки якісних параметрів на всіх етапах руху продукції.

Серед сучасних закордонних досліджень (2018–2024 рр.) особливу увагу привертають праці, присвячені готовності споживачів платити премію за якість (Willingness to Pay — WTP). Аналіз, проведений у 2024 році [5], свідчить, що внутрішні характеристики (поживна цінність) та зовнішні атрибути (бренд, сертифікати походження) є головними драйверами цінової конкурентності. Дослідження Syaifuddin M. та співавторів [6] демонструють, що підвищення якості продукції на одну одиницю може покращити загальні показники успіху бізнесу на 54,2%, що підкреслює високу еластичність ринкового успіху відносно якісних вдосконалень.

Важливе місце в аналізі займають звіти міжнародних організацій, таких як GLOBALG.A.P. та FAO. Публікації GLOBALG.A.P. 2024 року [7] акцентують увагу на еволюції стандартів (перехід на версію IFA v6), що вимагає від виробників переходу до ризик-орієнтованого управління. Роботи Rodríguez-Mañay L. O. та ін. [8] надають системний огляд літератури з конкурентоспроможності, виділяючи асиметрію між номінальними економічними результатами та реальними ринковими позиціями підприємств через ігнорування факторів якості. Також слід відзначити методичні розробки FAO щодо оцінки цінових стимулів та розривів (Price Gaps), які дозволяють кількісно виміряти вплив ринкових неефективностей на конкурентоспроможність фермерів [9].

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Незважаючи на значну кількість праць, присвячених конкурентоспроможності, недостатньо вивченим залишається механізм прямої конвертації якісних параметрів (вміст білка, сертифікація за IFA v6) у конкретні цінові премії в умовах воєнної логістики 2024–2025 років. Потребує додаткового аналізу вплив

"ножиць цін" на рентабельність виробництва якісної продукції та роль цифрових логістичних коридорів у збереженні доданої вартості на шляху до кінцевого споживача.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є проведення комплексного аналізу впливу якісних характеристик агропромислової продукції на її цінову конкурентоспроможність в умовах внутрішнього та зовнішнього ринків станом на початок 2025 року. Дослідження спрямоване на ідентифікацію ключових факторів якості, оцінку їхнього впливу на цінові премії, аналіз експортної динаміки України у 2024 році та обґрунтування стратегічних напрямів підвищення конкурентоспроможності вітчизняного АПК через впровадження міжнародних стандартів та розвиток глибокої переробки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

В умовах сучасної ринкової економіки якість продукції виступає основним неціновим чинником конкурентоспроможності. Проте в аграрному секторі цей зв'язок є складнішим, оскільки ціна часто виконує роль індикатора якості для споживача в умовах неповної інформації. Конкурентоспроможність продукції визначається як її здатність задовольняти потреби споживачів краще, ніж товари-аналоги, при цьому забезпечуючи виробнику необхідний рівень рентабельності.

Якісна конкурентоспроможність базується на рівні задоволеності клієнтів технічними, біологічними та безпековими параметрами продукту. Натомість цінова конкурентоспроможність визначає, наскільки ринкова ціна є привабливою порівняно з конкурентами. Ключовим завданням для менеджменту аграрних підприємств є знаходження оптимального балансу, де вища якість дозволяє встановлювати вищу ціну (преміум-клас), не втрачаючи при цьому обсягів реалізації.

Для кількісної оцінки взаємозв'язку між якістю та ціною використовується методика розрахунку інтегрального показника конкурентоспроможності. Цей підхід базується на детальному порівнянні параметрів української агропродукції з аналогічними показниками товарів-конкурентів або визначеним еталонним зразком на цільовому ринку.

Процес оцінювання розділений на три ключові етапи:

1. Аналіз якісних (технічних) параметрів: Спочатку визначаються одиничні показники для кожної характеристики продукту (наприклад, вміст білка, вологість, наявність домішок) шляхом зіставлення фактичних значень досліджуваного товару із параметрами конкурента. Далі розраховується зведений показник, який враховує питому вагу (значущість) кожного фактора для кінцевого споживача.

2. Оцінка економічного фактора: Паралельно аналізується індекс цінової конкурентоспроможності. Він відображає співвідношення повної «ціни споживання» нашого продукту (куди входить не лише ціна продажу, а й витрати на логістику та експлуатацію) до аналогічних витрат на товар конкурента.

3. Визначення інтегрального індексу: Кінцевий висновок про конкурентоспроможність робиться на основі зіставлення якісного індексу з економічним.

Якщо підсумкове значення перевищує одиницю, продукт офіційно володіє конкурентною перевагою, оскільки пропонує краще співвідношення якості та вартості. Проте аналіз 2024 року свідчить, що для багатьох українських агропідприємств цей показник коливався в межах 0,85–1,1. Головною причиною такої ситуації стали надмірні логістичні витрати, які фактично нівелювали переваги, отримані завдяки високій якості вітчизняної сільськогосподарської сировини [10].

Аналіз підсумків 2024 року свідчить про значне зростання фізичних обсягів експорту української агропродукції, що стало можливим завдяки відновленню роботи морських коридорів та адаптації логістики. Продовольчі товари та сільськогосподарська продукція склали 60 % від фізичних обсягів усього українського експорту [11].

У вартісному вимірі агроекспорт у 2024 році зріс на 13% порівняно з 2023 роком, досягнувши значних показників, попри загальне зниження світових цін на основні зернові та олійні культури. Проте детальне порівняння українських експортних цін із середньосвітовими (таблиця 1) виявляє системний «ціновий розрив», зумовлений якісними факторами та логістичним тиском.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика експортних цін на основні види української агропродукції та світових котирувань у 2024 р

Товарна позиція	Експортна ціна України (\$/т, 2024)	Світова ціна (\$/т, 2024)	Відносне відхилення (%)
Соєва олія	852,43	1059,98	-19,6%
Кукурудза	171,23	190,60	-10,2%
Пшениця (середня)	180,81	230,88* / 268,67**	-21,7% / -32,7%
* — пшениця м'яких сортів, ** — пшениця твердих сортів (Durum).			

Джерело: розроблено автором за [11].

Дані таблиці демонструють, що українська пшениця продається з дисконтом понад 20% порівняно зі світовими котируваннями м'яких сортів. Це пояснюється тим, що значна частина українського експорту зернових у 2024 році класифікувалася як фуражне зерно або зерно з низьким вмістом білка. Покращення якості (збільшення вмісту білка та клейковини) могло б автоматично перевести цю продукцію в іншу цінову категорію, додаючи до 40–50 доларів на кожній тонні.

Крім того, на цінову конкурентоспроможність у 2024 році негативно вплинули погодні умови. Посуха вразила близько 30% посівних площ, що призвело до зниження врожайності зернових на 12% (до 55 млн тонн) [10]. Це не лише зменшило обсяг пропозиції, а й вплинуло на якісні характеристики – насіння було дрібнішим, що знижувало його сортність на зовнішніх ринках.

На початку 2025 року сертифікація за міжнародними стандартами остаточно перетворилася з добровільної опції на обов'язкову умову доступу до преміальних ринків ЄС та Північної Америки. Стандарт GLOBALG.A.P. (Integrated Farm Assurance) охоплює 135 країн світу і є ключовим для плодоовочевого сектору.

У 2024 році відбувся перехід на версію IFA v6, яка впроваджує нові вимоги до соціальної відповідальності (GRASP) та екологічного менеджменту. Для виробника наявність такої сертифікації є підтвердженням якості процесу, що безпосередньо впливає на цінову конкурентоспроможність. Хоча впровадження стандарту потребує витрат (таблиця 2), воно створює «захисний бар'єр» від конкурентів із низькоякісною продукцією.

Таблиця 2

Структура та орієнтовна вартість впровадження системи міжнародної сертифікації плодоовочевої продукції (за стандартом IFA v6) у 2024 р.

Елемент витрат на сертифікацію (2024)	Орієнтовна вартість (€)	Вплив на конкурентоспроможність
Реєстраційний збір компанії	260	Легітимізація на ринку
Ліцензія на сертифікат (Option 2)	260	Довіра міжнародних ритейлерів
Навчальний курс IFA v6 (5 днів)	350	Підвищення кваліфікації персоналу
Щорічний аудит та аудит системи	1500 - 3000	Гарантія стабільності якості

Джерело: розроблено на основі [12].

Емпіричні дані свідчать, що сертифікована агропродукція (овочі, фрукти, ягоди) реалізується на європейських ринках за цінами, що на 15–25% вищі за несертифіковані аналоги. Для українських експортерів у 2024 році це стало критичним фактором, оскільки дозволило частково компенсувати зростання логістичних витрат. Проте в Україні система контролю безпечності харчових продуктів все ще залишається фрагментованою, що ускладнює отримання топ-цін на світових ринках.

Важливою частиною управління якістю є система НАССР (Hazard Analysis and Critical Control Points), яка є обов'язковою для всіх підприємств харчової промисловості в Україні. У 2024 році було зафіксовано зростання експорту продукції переробки (хлібобулочні вироби +24%, вершкове масло +254%), що свідчить про успішність впровадження систем безпечності на переробних підприємствах [13].

Стратегічним напрямом підвищення цінової конкурентоспроможності агропромислового комплексу України на початку 2025 року є збільшення частки продукції з високою доданою вартістю. Якщо у 2021 році частка перероблених продуктів в агроекспорті складала лише 15%, то за підсумками 2025 року цей показник зріс до 20% [14].

Експорт переробленої продукції дозволяє нівелювати вплив волатильності світових цін на сировину. Наприклад, у той час як світові ціни на кукурудзу в 2024 році впали на 24,6%, ціни на готові продукти із зерна та кондитерські вироби демонстрували стабільність або навіть незначне зростання через високий споживчий попит на брендovanу продукцію.

Прикладом успішної реалізації якісної переваги є кондитерська галузь. Компанія «Roshen» у 2022–2024 роках утримувала лідерські позиції (частка ринку 24,7%), використовуючи стратегію диференціації та жорсткого контролю стандартів якості на всіх етапах виробництва. Це дозволило українським солодощам конкурувати на рівних із європейськими брендами не лише за ціною, а й за споживчими характеристиками.

Важливим аспектом конкурентоспроможності у 2025 році стає екологічність виробництва. Площі під органічне землеробство в Україні зросли до 500 тис. га у 2024 році, а план на 2025 рік передбачав розширення до 550 тис. га. Органічна продукція забезпечує цінову премію в розмірі 30–50% порівняно з конвенційною, що робить цей сегмент надзвичайно перспективним для малих та середніх фермерських господарств.

Тваринництво є сектором, де якість та здоров'я тварин безпосередньо конвертуються в економічні результати. У 2024–2025 роках європейський ринок зіткнувся із серйозними викликами, пов'язаними з епізоотичною ситуацією. Спалах віспи овець та кіз призвів до масового забою тварин та торговельних обмежень, що коштувало економіці окремих країн (наприклад, Греції) понад 350 мільйонів євро [15].

Здоров'я тварин є одним із найрентабельніших способів стабілізації внутрішніх ринків та захисту продовольчої безпеки. Хворі тварини означають низьку якість м'яса та молока, високі втрати та нульову конкурентоспроможність на експорт. Для України пріоритетом у 2025 році є гармонізація ветеринарних

стандартів із вимогами «Європейського зеленого курсу», що передбачає скорочення використання антибіотиків та покращення умов утримання.

Незважаючи на виклики, сектор птахівництва України демонструє високу конкурентоспроможність. У 2025 році експорт м'яса птиці приніс 1,1 млрд доларів валютної виручки [14]. Це стало можливим завдяки вертикальній інтеграції великих холдингів, які контролюють якість від поля (комбікорми) до прилавка, що дозволяє їм пропонувати конкурентну ціну на зовнішніх ринках при високій якості продукту.

На початку 2025 року стало очевидним, що якість продукції не може бути збережена без модернізації логістичної інфраструктури. Втрати продукції під час транспортування та зберігання в Україні традиційно були високими. Стратегічною метою на 2025 рік було зниження цих втрат на 15% завдяки модернізації елеваторів та розвитку контейнерних перевезень.

Технологічний прогрес, зокрема впровадження «точного землеробства», стає базовою вимогою для підтримки цінової конкурентності. Використання дронів (уже 15% господарств у 2024 р.) та систем автоматизованого внесення добрив дозволяє економити до 25% ресурсів, одночасно покращуючи якість врожаю за рахунок оптимального живлення рослин. Детальний аналіз економічного ефекту від впровадження ключових технологічних рішень та їхнього безпосереднього впливу на якісні параметри агропродукції представлено у таблиці 3.

Таблиця 3

Економічна ефективність та вплив на якість продукції сучасних технологічних рішень у рослинництві

Технологічне рішення	Економічний ефект (%)	Вплив на якість
Точне землеробство	Економія добрив 20–25%	Однорідність врожаю
Системи зрошення	Збільшення врожайності на 10–15%	Налив зерна, соковитість плодів
Простежуваність (Blockchain)	Цінова премія 5–10%	Довіра до походження продукту
Модернізована логістика	Зниження втрат на 15%	Збереження свіжості та сортності

Джерело: розроблено автором на основі [10].

Очікувалося, що у 2025 році інвестиції у зрошувальні системи зростуть із 300 млн до 500 млн доларів [10]. Це критично важливо для південних та центральних регіонів, де зміна клімату створює ризики погіршення якості зернових та олійних культур. Стабільне водопостачання гарантує високу якість зерна та вміст олії, що є ключовими параметрами при формуванні експортної ціни.

За результатами 2025 року аграрний сектор підтвердив статус головного донора валюти, забезпечивши близько 23 млрд доларів, що забезпечує 56,1% усіх валютних надходжень країни [16]. Попри логістичні складнощі та зміну торговельних режимів (зокрема запровадження квот ЄС у червні 2025 року), галузь залишається головним джерелом економічної стійкості.

Проте тиск на цінову конкурентоспроможність української агропродукції суттєво посилюється через стрімке зростання виробничих витрат протягом 2025 року. За підсумками року вартість посівного матеріалу зросла в середньому на 12–15%, що зумовлено дефіцитом високоякісного насіння іноземної селекції та ускладненням внутрішнього насінництва. Ціни на засоби захисту рослин (ЗЗР) продемонстрували зростання на 18–22% внаслідок підвищення світових цін на діючі речовини та значного здорожчання транскордонної логістики.

Найбільш критичним фактором стало подорожчання мінеральних добрив, вартість яких збільшилася на 25–30% (залежно від групи), що було спричинено волатильністю цін на природний газ та обмеженням внутрішнього виробництва. Додатковим тягарем для собівартості стало зростання витрат на енергоносії та логістику (на 15–20%), що в сукупності з кадровим дефіцитом сформувало «ножиці цін», які суттєво обмежують маржинальність агробізнесу на порозі 2026 року. У такій ситуації виробники, які не зможуть підвищити якість своєї продукції та отримати за неї вищу ціну на ринку, опиняться на межі рентабельності.

Основними цілями розвитку галузі у 2025 році були:

- відкриття нових ринків збуту в країнах Африки та Азії, де зростає попит на якісне продовольство;
- нарощування перевезень через альтернативні маршрути (Дунай, залізничні коридори), що дозволяє уникнути блоkad та зберегти якість товару;
- стимулювання інвестицій у переробні потужності для зменшення залежності від експорту сировини.

На 2026 рік стратегічні цілі розвитку аграрної галузі України трансформуються від моделі «адаптації до викликів війни» до моделі «технологічного лідерства та глибокої переробки». Основними пріоритетами стають:

1. Масштабування «зеленої» переробки та біоенергетики: Перехід від експорту сировини до виробництва продукції з високою доданою вартістю та біопалива. Пріоритетом є запуск біометанових заводів та ліній із виробництва біостанолу, що дозволяє агропідприємствам досягти енергетичної автономності та відповідати вимогам європейського механізму вуглецевого коригування (СВАМ).
2. Цифрова інтеграція в логістичні коридори ЄС: Завершення синхронізації української залізничної

інфраструктури з європейською мережею TEN-T та впровадження «розумних кордонів». Це передбачає повну цифровізацію митних процедур (e-Customs) та використання мультимодальних терміналів для скорочення часу доставки продукції до кінцевого споживача в Європі.

3. Технологічна компенсація дефіциту кадрів (AgTech 2.0): Масове впровадження автономних систем управління фермами, безпілотних тракторів та систем точного землеробства на основі штучного інтелекту. У 2026 році розвиток галузі фокусується на заміщенні дефіцитних робітничих професій роботизованими комплексами, що дозволяє підвищити продуктивність праці на 15–20%.

4. Закріплення на ринках Глобального Півдня: Перехід від спорадичних поставок зерна до створення спільних переробних хабів та дистрибуційних мереж у країнах Африки, Південно-Східної Азії та Близького Сходу. Україна позиціонує себе не просто як «житниця», а як технологічний партнер, що забезпечує сталість продовольчих систем у цих регіонах.

5. Екологічна рекультивация та інклюзивність: Масштабне очищення земель від вибухонебезпечних предметів із використанням дистанційного зондування та створення інклюзивних робочих місць для ветеранів. Розвиток соціальної складової безпеки агробізнесу стає ключовою умовою для залучення міжнародних інвестицій та грантів на відновлення.

Для досягнення успіху на внутрішньому ринку виробникам необхідно враховувати зміни в поведінці споживачів. Умови війни змінили пріоритети: на перший план вийшли доступність та безпечність продуктів харчування тривалого зберігання. Роздрібні мережі все частіше віддають перевагу постачальникам, які можуть гарантувати стабільну якість та мають сертифікати відповідності міжнародним стандартам.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

I ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Проведене дослідження дозволяє сформулювати комплексні висновки щодо трансформації моделі конкурентоспроможності аграрного сектору України в умовах екстремальних викликів 2024–2025 років:

1. У 2025 році якість продукції стала базовим інструментом виживання АПК, який забезпечив 56,1% усіх валютних надходжень України (22,5 млрд дол.). Традиційна цінова конкуренція за рахунок масштабів втратила ефективність через руйнування логістики та зростання собівартості.

2. Інтегральний показник конкурентоспроможності (0,85–1,1) свідчить, що природні переваги вітчизняної сировини нівелюються високими витратами на доставку та дисконтом у 20–30% порівняно зі світовими цінами. Вихід у вищі цінові категорії можливий лише через покращення якісних параметрів (вміст білка, сортність).

3. Впровадження стандартів GLOBALG.A.P. IFA v6 та HACCP дозволяє отримати цінову премію у 15–25%. Це критично для компенсації «ножиць цін» 2025 року: здорожчання добрив (на 30%), ЗЗР (на 22%) та насіння (на 15%).

4. Пріоритетом розвитку стає перехід до AgTech 2.0 (автоматизация для подолання дефіциту кадрів) та глибокої переробки (збільшення її частки в експорті до 20%+). Синергія цифрових логістичних коридорів та біоенергетичних проєктів є єдиним шляхом до макроекономічної стійкості галузі.

Література

1. Месель-Веселяк В. Я. Підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору економіки України. *Економіка АПК*. 2007. № 12.
2. Саблук П.Т., Месель-Веселяк В.Я., Федоров М.М. Аграрна реформа в Україні (здобутки, проблеми і шляхи їх вирішення). *Економіка АПК*. 2009. № 12 (182). С. 3-14.
3. Саблук П. Т., Білорус Г., Власов В. І. Глобалізація і продовольство. Київ: ННЦ „ІАЕ”, 2008. 632 с.
4. Шпичак О. М. Економічні механізми державного регулювання ринків сільськогосподарської продукції та їх проблеми. *Економіка АПК*. 2011. № 2. С. 150-155.
5. Miao Y, Sun J, Liu R, Huang J, Sheng J. Bridging the Quality-Price Gap: Unlocking Consumer Premiums for High-Quality Rice in China. *Foods*. 2025. Vol. 14(7):1184. DOI: <https://doi.org/10.3390/foods14071184>
6. Setiarini M, Christy C., Sutomo S. An Empirical Study on Product Quality and Competitive Pricing as Key Factors for Business Success. *International Journal of Management Science and Information Technology*. 2025. Vol. 5. Pp. 243-252. DOI: <https://doi.org/10.35870/ijmsit.v5i1.3885>
7. Annual Report 2024. GLOBALG.A.P. May 2025. URL: https://documents.globalgap.org/documents/250523_GLOBALGAP_Annual_Report_2024_en.pdf
8. Rodríguez-Mañay L. O., Guaita-Pradas I., Marques-Pérez I. Competitiveness in the agricultural sector: A literature review. *Clio América*. 2024. Vol. 18(35), pp. 52–69. DOI: <https://doi.org/10.21676/23897848.5913>
9. MAFAP Methodological paper: Volume I. Analysis of price incentives. MAFAP Technical Notes Series, FAO, Rome, Italy. 2015. URL:

https://www.fao.org/fileadmin/templates/mafap/documents/Methodological_Guidelines/METHODOLOGY_WORKING_PAPER_Vol1_Prices_Incentives.pdf

10. Аналіз і перспективи розвитку сільськогосподарства України 2025. URL: https://mukachevo.net/news/analiz-i-perspektyvy-rozvytku-silskohospodarstva-ukrayiny-2025_6270676.html
11. Зовнішня торгівля України товарами: підсумки 2024 року. НІСД. 2025. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/zovnishnya-torhivlya-ukrayiny-tovaramy-pidsumky-2024-roku>
12. New GLOBALG.A.P. fee tables now available. URL: <https://www.globalgap.org/news-and-press/new-fee-tables-2024/>
13. Експорт української агропродукції у березні досяг 2,1 млрд доларів США, - Комітет з питань аграрної та земельної політики. Прес-служба Апарату Верховної Ради України. 09.04.2025. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/260840.html
14. Структура агроекспорту України у 2025 році: лідери ринку та нові тенденції. Пропозиція. URL: <https://propozitsiya.com/news/struktura-ahroeksportu-ukrayiny-u-2025-rotsi-lidery-rynku-ta-novi-tendentsiyi>
15. Feller R. Concerns Over Animal Health and EU Food Security. ThinkGlobalHealth. 2025. URL: <https://www.thinkglobalhealth.org/article/concerns-over-animal-health-and-eu-food-security>
16. Тарасовський Ю. Україна скоротила експорт агропродукції у 2025 році на \$2 млрд, частка ЄС впала нижче 50% – УКАБ. Forbes. 06.01.2026. URL: <https://forbes.ua/news/ukraina-skorotila-eksport-agroproduksii-u-2025-rotsi-na-2-mlrd-chastka-es-ypala-nizhche-50-ukab-06012026-35319>

References

1. Mesel-Veseliak, V. Ya. (2007). Pidvyshchennia konkurentospromozhnosti ahramoho sektoru ekonomiky Ukrainy [Increasing the competitiveness of the agricultural sector of Ukraine's economy]. *Ekonomika APK – Economy of AIC*, 12 [in Ukrainian].
2. Sabluk, P. T., Mesel-Veseliak, V. Ya., & Fedorov, M. M. (2009). Ahrarna reforma v Ukraini (zdobutky, problemy i shliakhy ikh vyrishennia) [Agrarian reform in Ukraine (achievements, problems and ways of their solution)]. *Ekonomika APK – Economy of AIC*, 12(182), 3–14 [in Ukrainian].
3. Sabluk, P. T., Bilorus, H., & Vlasov, V. I. (2008). *Hlobalizatsiia i prodovolstvo* [Globalization and food]. Kyiv: NNTs „IAE” [in Ukrainian].
4. Shpychak, O. M. (2011). Ekonomichni mekhanizmy derzhavnoho rehulivannia ryнкiv silskohospodarskoi produktsii ta ikh problemy [Economic mechanisms of state regulation of agricultural product markets and their problems]. *Ekonomika APK – Economy of AIC*, 2, 150–155 [in Ukrainian].
5. Miao, Y., Sun, J., Liu, R., Huang, J., & Sheng, J. (2025). Bridging the Quality-Price Gap: Unlocking Consumer Premiums for High-Quality Rice in China. *Foods*, 14(7), 1184. <https://doi.org/10.3390/foods14071184>
6. Setiari, M., Christy, C., & Sutomo, S. (2025). An Empirical Study on Product Quality and Competitive Pricing as Key Factors for Business Success. *International Journal of Management Science and Information Technology*, 5, 243–252. <https://doi.org/10.35870/ijmsit.v5i1.3885>
7. GLOBALG.A.P. (2025). *Annual Report 2024*. Retrieved from https://documents.globalgap.org/documents/250523_GLOBALGAP_Annual_Report_2024_en.pdf
8. Rodríguez-Mañay, L. O., Guaita-Pradas, I., & Marques-Pérez, I. (2024). Competitiveness in the agricultural sector: A literature review. *Clio América*, 18(35), 52–69. <https://doi.org/10.21676/23897848.5913>
9. MAFAP. (2015). *MAFAP Methodological paper: Volume I. Analysis of price incentives*. MAFAP Technical Notes Series, FAO, Rome. Retrieved from https://www.fao.org/fileadmin/templates/mafap/documents/Methodological_Guidelines/METHODOLOGY_WORKING_PAPER_Vol1_Prices_Incentives.pdf
10. *Analiz i perspektyvy rozvytku silskohospodarstva Ukrainy 2025* [Analysis and prospects of agriculture development of Ukraine 2025]. (n.d.). Mukachevo.net. Retrieved from https://mukachevo.net/news/analiz-i-perspektyvy-rozvytku-silskohospodarstva-ukrayiny-2025_6270676.html [in Ukrainian].
11. NISD. (2025). *Zovnishnia torhivlia Ukrainy tovaramy: pidsumky 2024 roku* [Foreign trade of Ukraine in goods: results of 2024]. Retrieved from <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/zovnishnya-torhivlya-ukrayiny-tovaramy-pidsumky-2024-roku> [in Ukrainian].
12. *New GLOBALG.A.P. fee tables now available*. (n.d.). GLOBALG.A.P. Retrieved from <https://www.globalgap.org/news-and-press/new-fee-tables-2024/>
13. Press Service of the Apparatus of the Verkhovna Rada of Ukraine. (2025). *Ekspert ukrainskoi ahroproduksii u berezni dohis 2,1 mlrd dolariv SSHa* [Export of Ukrainian agricultural products in March reached 2.1 billion US dollars]. Retrieved from https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/260840.html [in Ukrainian].
14. *Struktura ahroeksportu Ukrainy u 2025 rotsi: lidery rynku ta novi tendentsii* [Structure of agro-export of Ukraine in 2025: market leaders and new trends]. (n.d.). Propozitsiya. Retrieved from <https://propozitsiya.com/news/struktura-ahroeksportu-ukrayiny-u-2025-rotsi-lidery-rynku-ta-novi-tendentsiyi> [in Ukrainian].
15. Feller, R. (2025). *Concerns Over Animal Health and EU Food Security*. ThinkGlobalHealth. Retrieved from <https://www.thinkglobalhealth.org/article/concerns-over-animal-health-and-eu-food-security>
16. Tarasovskiy, Yu. (2026, January 6). *Ukraina skorotyła eksport ahroproduksii u 2025 rotsi na \$2 mlrd, chastka YeS vpala nyzhche 50% – UKAB* [Ukraine reduced export of agro-products in 2025 by \$2 billion, the share of the EU fell below 50% – UCAB]. Forbes. Retrieved from <https://forbes.ua/news/ukraina-skorotila-eksport-agroproduksii-u-2025-rotsi-na-2-mlrd-chastka-es-ypala-nizhche-50-ukab-06012026-35319> [in Ukrainian].